

УДК 327:339.9(477)

Морозюк А. В.*Науковий керівник Корнійчук Л. В.,
кандидат історичних наук, старший викладач*

ІНТЕРЕСИ КИТАЮ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто геополітичні, економічні та безпекові інтереси Китаю в Центральній Азії та проаналізовано його багатогранну співпрацю з регіоном на сьогодні та в перспективі. Розкрито головні принципи китайської стратегії на тлі глобального геополітичного протистояння в регіоні. Визначено точки дотику економічних інтересів у рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Крім того, підкреслено важливість енергетичної безпеки в регіоні Центральної Азії. Особливу увагу приділено питанню безпеки та стабільності в Сінцзян-Уйгурському автономному районі, його впливу на відносини Китаю з країнами Центральної Азії.

Ключові слова: *Центральна Азія, Китай, стратегічні інтереси, енергетична безпека, геополітичні та економічні пріоритети, Сінцзян, «Один пояс, один шлях».*

Moroziuk A. V.

CHINA'S INTERESTS IN CENTRAL ASIA AT THE CURRENT STAGE

In this article China's geopolitical, economic and security interests in Central Asia are considered of and its multifaceted cooperation with the region nowadays and in perspective is analyzed. The main principles underlying the Chinese core strategy on the background of global geopolitical confrontation in the region were revealed. The points of contact of economic interests were identified through the Chinese Belt and Road Initiative project. In addition, the importance of energy security in the Central Asian region is emphasized. Particular attention is paid to the issue of security and stability in the Xinjiang Uygur Autonomous Region its influence on China's relations with Central Asian countries.

Key words: *Central Asia, China, strategic interests, energy security, the geopolitical and economic priorities, Xinjiang, Belt and Road Initiative.*

Китайська Народна Республіка є однією з провідних держав, що відіграє значну роль на міжнародній арені. Геополітичний характер процесів в Центральній Азії, де перетинаються інтереси ключових світових гравців, впливає на різноаспектні політико-економічні відносини Китаю з Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном та Узбекистаном.

Зміцнення політичних та економічних позицій Китайської Народної Республіки в центрально-азійському регіоні на фоні загального зростання Китаю в світі викликає науковий інтерес та зумовлює важливість і актуальність дослідження його політико-економічних інтересів та пріоритетів в Центральній Азії під кутом зору вивчення тенденцій і перспектив побудови та розвитку різноформатних зв'язків між Китаєм та Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном, а також можливих загроз як для Китаю так і для центрально-азійського регіону.

Різноаспектні питання щодо зовнішньої політики Китаю в Центральній Азії та його політико-економічних пріоритетів в регіоні тією чи іншою мірою висвітлюються в публікаціях цілої низки представників науково-експертного середовища. Серед українських дослідників варто згадати такі імена, як С. Даниленко, О. Гальона, А. Гончарук, М. Дорошко, О. Кожухар, серед зарубіжних експертів слід відзначити дослідження Р. Абдулло, Р. Алімова, Р. Алієвої, К. Байзакової, С. Бланка, Ван Гуанчжєня, Гуан Тяня, З. Давидова, М. Данилович, Л. Джуліана, Д. Кабестана, Б. Маріані, А. Петерсена, Г. Юмаділової, С. Карганова, Ю Сіхао, Вен Цябао, Ван Гуанчжєня, К. Журавльової, А. Каукєнова, Яо Вана, Х. Кєні та інших. Відомі фахівці з Центральної Азії, такі як С. Сафасєв, Б. Шаріфов, А. Ходжаєв, представили своє бачення окремих аспектів політики КНР в Центральній Азії в ХХ столітті. Однак, не дивлячись на проведені дослідження, не було розроблено цілісного і всеохоплюючого підходу до аналізу і розуміння китайських інтересів в Центральній Азії у ХХІ столітті і в перспективі, що додало актуальності цьому дослідженню.

Метою дослідження є всебічний аналіз інтересів КНР в Центральній Азії, а його завданнями: дослідити та узагальнити науково-експертні підходи до детального вивчення економічних, енергетичних, геополітичних і безпекових інтересів Китаю в Центральній Азії, оці-

нити стан та перспективи імплементації зовнішньополітичного курсу КНР в центрально-азійському регіоні, виходячи із холістичних аспектів китайської зовнішньої політики.

Аналіз офіційних документів, дослідницьких робіт, інформаційно-аналітичних матеріалів з питань міжнародних відносин свідчить, що у XXI столітті регіон Центральної Азії з точки зору геополітики, економіки та безпеки набуває для Китаю стратегічної вагомості. Протягом свого турне державами Центральної Азії 2013 року, Голова КНР Сі Цзіньпін зазначив: «Розвиток відносин дружби та співпраці з країнами Центральної Азії – магістральний напрям китайської дипломатії. Об'єднавши зусилля з центрально-азійськими країнами, Китай охоче прагне взаємного збагачення й розвитку, що схиляються на засади зростаючої взаємодовіри, дружби, та активного співробітництва» [24, 13].

Пекін розглядає подальшу регіональну інтеграцію з Центральною Азією як найважливішу, оскільки вона представляє можливості для безпеки, політичних, економічних, енергетичних та національних інтересів КНР та забезпечення своїх фінансових переваг. Китай має сильний інтерес до мирної, стабільної та процвітаючої Центральної Азії. Це забезпечує постачання енергії та захист стабільності в автономному регіоні Сінцзян [9, 6].

Зростаючий вплив Китаю також прискорив конкуренцію між основними державами, які захищають свої інтереси в Центральній Азії, оскільки Росія, США, ЄС, Туреччина та Індія виявляють сильний інтерес до цього стратегічно важливого регіону. Це додало більш глибокого виміру для аналізу потенційних ризиків та загроз національній та регіональній безпеці [12, 12].

З тих пір, як Китай встановив дискреційні відносини з державами Центральної Азії в 1992 році, економічний оборот значно розширився [18, 7]. Сі Цзіньпін 16 вересня 2013 року під час свого виступу в Астані оголосив про створення в Центральній Азії «Економічного поясу Шовкового шляху», який є частиною світової стратегії «Один пояс, один шлях» [13, 13]. Така стратегія передбачає економічну пенетрацію в регіон методом імплементації двосторонніх та багатосторонніх економічних та інфраструктурних проєктів, а серед напрямів партнерства головними є енергетика, торгівля, інвентування транспортно-логістичної інфраструктури, створення в регіонах Центральної Азії, які є прикордонними з КНР, зони вільної торгівлі та кредитування економік центрально-азійських держав [11, 4].

Система кредитування відіграє важливу роль у забезпеченні приєднання Китаю до ринків Центральної Азії. Ці проєкти мають від-

носно низькі відсотки, до того ж умови передбачають як передачу акцій у бізнесі, так і застосування договору про розподіл. Таким чином, економічна присутність Китаю в окремих галузях економіки Центральної Азії буде розширюватись, що в свою чергу посилить економічну залежність регіону від Китаю [7, 4]. Лише за посередництва Шанхайської організації співробітництва (ШОС) Китай надав центрально-азійським державам 20,9 млрд. дол. США у вигляді кредитів. Ексімбанк КНР підвищив кредитну лінію до 12 млрд. дол. США та реалізував більше 50 соціально-економічних проєктів в країнах регіону [10, 8]. Загальна маса китайських інвестицій в країни ЦА складає десятки млрд. дол. США.

Головний відсоток китайських фінансових вкладень спроектовано в паливно-енергетичний сектор та добування природних ресурсів, зокрема будівництво трубопроводів до Китаю [1, 5]. Значні китайські інвестиційні та кредитні кошти, як правило, передбачають умови придбання китайського інвентарю й техніки. У КНР оформилася прагматична стратегія підтримки зарубіжної експансії національного бізнесу [25, 88].

Чи не найважливішим напрямом економічної активності Китаю та державних компаній в ЦА є нафтогазовий, де провідний інтерес фокусований на Казахстані й Туркменістані – державах, що містять вагомий вуглеводневий потенціал та високі експортні і транзитні можливості [16, 144]. КНР дотримується серії підходів, що за своєю суттю є різними, але доповнюють один одного щодо забезпечення стабільності доступу до ресурсів вуглеводнів.

Забезпечення постійного постачання енергоресурсів із Центральної Азії є важливою геостратегічною перевагою для Китаю. Зручне географічне положення регіону пропонує альтернативу, яка зменшує велику залежність Китаю від імпорту енергії, який проходить морськими шляхами, де переважають ВМС США. В останні роки постачання нафти та газу з Центральної Азії зросло, покриваючи до понад 10 відсотків потреб Китаю в енергетиці [1, 7]. В особі країн ЦА Китай отримав великих постачальників потрібних йому ресурсів на тривалу перспективу. Значні обсяги нафти та кольорових металів, більше половини імпортованого газу КНР ввозить з цього регіону за зручними для нього цінами. До 2035 р. ЦА може забезпечувати до половини всіх потреб КНР в імпорті природного газу [20, 5].

У грудні 2005 р. CNPC спільно з компанією «КазМунайГаз» завершила будівництво тисячокілометрового нафтопроводу, який з'єднав Атасу в західному Казахстані з китайським Алашанькою в Синьцзяні. Цей нафтопровід не тільки має велике значення для ки-

тайського внутрішнього ринку, але може зіграти і певну зовнішньоекономічну та зовнішньополітичну роль, у випадку транспортування європейської нафти через Китай на ринки Японії та Південної Кореї [14, 8]. На цей час, у рамках контракту будується 4 нитка газопроводу за маршрутом «Туркменістан – Узбекистан – Таджикистан – Киргизстан – Китай» потужністю 25 млрд. кубометрів газу на рік. Пекін планує зв'язати країни ЦА та Китай через Трансазійський газопровід, який дасть змогу КНР задовольняти значну частину своїх потреб в вуглеводнях, а також зміцнити співробітництво Китаю з центрально-азійськими державами в нафтогазовій галузі та посилює вплив КНР в регіоні [15, 3].

Слід зазначити, що з розвитком атомної енергетики в КНР протягом останніх 10 років здійснювався активний етап китайсько-казахської та китайсько-узбецької співпраці в сфері забезпечення Китаю ураном. Зокрема, у рамках відповідних проєктів відбувалася підготовка планів та їх практична реалізація щодо видобутку та поставок казахського і узбецького уранового палива до КНР [21, с. 49, 50]. З позиції Китаю можна сказати, що енергетичне співробітництво з центрально-азійськими державами дозволяє КНР уникнути значної енергозалежності від Близького Сходу та великого обсягу морських перевезень, а також диверсифікувати енергоджерела та види транспортування для максимального забезпечення енергетичної безпеки країни [14, 18].

Однак, енергетичне співробітництво тягне за собою деякі труднощі та невизначеності. Крім слабкої регіональної стабільності, значні запаси енергії призводять до жорсткої конкуренції у сфері інвестицій великих держав. Наприклад, у Казахстані американські нафтові компанії досліджують 75 відсотків нових родовищ нафти. Крім того, Росія зберігає свій традиційно потужний вплив, а також помітною є частка нафтових компаній з Великобританії, Франції, Туреччини, Ірану та Японії. Таким чином, Центральна Азія стає основним регіоном боротьби великих держав за енергетичні ресурси [16, 146].

Інтерес КНР до Центральної Азії завжди був пов'язаний із питаннями щодо розширення та контролю над територією країни, а також регіональною безпекою [21, 125]. Як зазначено у Білій книзі про мирний розвиток Китаю 2011 року «центральною метою китайської дипломатії є створення мирного та стабільного міжнародного середовища для її розвитку». Крім того, центральним урядом у 2000 році було прийнято політику «Grand Western Development», яка була спрямована на економічне зростання в західних провінціях із огляду на низький рівень розвитку порівняно з прибережними районами.

Прискорена побудова «нового Шовкового шляху» важлива як для регіонального економічного співробітництва, так і для економічної інтеграції західних провінцій Китаю та прибережних районів [13, 13].

Безпека і стабільність в Центральній Азії дуже важливі для Китаю не тільки для захисту його власних інтересів в регіоні, але також через майже неминуче загострення ситуації в його північно-західному регіоні, в Сінцзяні у випадку порушення безпеки та стабільності. У цьому сенсі географічне положення регіону вимагає особливої уваги, виступаючи в якості воріт до Центральної Азії [8, 14]. Стабільність Сінцзяня лежить в основі проблем, пов'язаних із безпекою Китайської Народної Республіки, і є одним з головних факторів, що визначають політику Китаю щодо Центральної Азії. На економічному рівні Сінцзян фактично стикається не тільки з відставанням в розвитку, але й зі зростаючою нерівністю між населенням ханського походження та корінним, яке характеризується етнічною і культурною тотожністю з усім населенням Центральної Азії. Етнічний елемент і дискримінаційна політика центральної влади є гарним середовищем для розвитку сепаратистських й автономістських рухів, що може значно підірвати стабільність кордонів й систему безпеки Китаю [22, 28].

Хоча фактори внутрішньої дестабілізації існують, для Пекіна є очевидним, що контроль над Сінцзяном тягне за собою контроль над периферією і транскордонними контактами, а отже над суміжними районами Центральної Азії і регіоном загалом. Внутрішній контроль для китайської влади залежить від контролю кордону, спрямованого на запобігання будь-якого «безпорядку» та будь-якої зовнішньої підтримки рухів за незалежність [22, 30]. Китай також прагне, щоб його сусіди з Центральної Азії, які мають найбільше уйгурське населення будь-яких країн, окрім Китаю, брали більш активну участь у боротьбі з уйгурським сепаратизмом, що може створити ризик для торгівлі, постачання енергоресурсів і, зрештою, загрожувати внутрішній стабільності держави. Гарним прикладом є заворушення в Киргизстані 2010 року між етнічними киргизами та узбеками [17, 11].

Таким чином, важливим елементом китайської політики щодо Центральної Азії є концепт стабільності кордонів та регіональної безпеки, який полягає у внутрішній стабілізації традиційно неспокойних регіонів, таких як Сінцзян, а також у «спокої» прикордонних зон та периферії, де ймовірність виникнення нових «смертельних загроз» потенційно високою.

Підйом Китаю в Центральній Азії прискорив конкуренцію між великими державами з метою захисту своїх інтересів у регіоні. Окрім Росії та США, інші потужні актори, такі як ЄС, Туреччина та Індія, мають різні економічні, політичні та безпекові інтереси в Центральній Азії. Багато аналітиків стверджують, що Китай вже замінив Росію як найвпливовішу силу в регіоні [4, 5], оскільки він є найбільшим торговим партнером чотирьох з п'яти країн регіону та другим за величиною торговим партнером Узбекистану. Однак, Росія все ще має значний вплив на економіку та політику цих держав [20, 4].

Ще з 1990-х років Китай дуже швидко переймався зв'язками між новими республіками Центральної Азії та НАТО, сприймаючи ризик того, що вплив США буде поширюватися на підставі «стримування» влади Китаю. Розширення НАТО на схід, незважаючи на його межі, було проаналізовано як загроза безпеці північно-східного кордону Китаю, який, до того ж, завжди був зоною стурбованості китайської влади. Ця загроза включає як звичайний вимір, пов'язаний із посиленням американського військового тиску, так і ідеологічну загрозу, пов'язану з теоріями мирної еволюції чи зміни режиму [5, 9]. З погляду Пекіну, ця загроза посилюється, зокрема, з часу терактів 11 вересня, які призвели до посилення військової присутності США в Центральній Азії, зокрема відкриття декількох військових баз, але також через акцентування США на позитивній взаємодії між зміною режиму, демократизацією і безпекою. Пекін намагається попередити всіма силами прихильність держав ЦЄ до цієї західної концепції, як загрозу власній макрополітичній моделі [20, 6].

Для Пекіна, очевидно, існує ризик того, що, відповідно до теорії доміно, ці рухи дестабілізації поширяться на всю Центральну Азію і дійдуть до автономного регіону Сінцзян. Крім того, китайські аналітики вважають цю американську стратегію продовженням теорії гуманітарної інтервенції, війни з терором, боротьби проти комунізму, аж до теорії усунення «тираній», висловленої Кондолізою Райс [2, 5].

Сполучені Штати також посилити свою присутність на економічному рівні завдяки численній допомозі та інвестиціям, у тому числі в галузі енергетики, що є особливо чутливою для Пекіна. Таким чином, китайський режим продовжує аналізувати параметри своєї безпеки з погляду асиметрії на свою користь та здатності зберігати контроль і вплив в регіоні. [12, 12].

Таким чином, в Азії китайські аналітики визначають як «несприятливий фактор» роль зовнішніх сил, головною з яких є США, а та-

кож інтеграцію країн Центральної Азії «в колективні організації» типу СНД.

У той час як вплив Китаю в Центральній Азії продовжує розширюватися, все більш актуальними стають питання щодо його основних переваг в регіоні. Щоб зрозуміти їх, важливо визначити головні стандарти, що лежать в основі стратегії. У китайському політичному дискурсі акцентується на тому, що Китай не прагне встановити авторитет і не нав'язує свою волю різним країнам. Водночас, регулярно підкреслюється відмінність Китаю як надійної екстраординарної держави, яка враховує інтереси різних країн, від західних країн, які прагнуть втручатися у внутрішні справи різних держав. Проте насправді гармонія між забезпеченням інтересів Китаю за кордоном і дотриманням об'єктивних стандартів державної влади та геополітичної незалежності часто порушується [3, 10].

Підозри, що Китай має приховані наміри в Центральній Азії і, що геополітика держави зосереджена на встановленні абсолютного контролю над регіоном, мають дещо примітивний і гіперболізований характер. Проте таке твердження не виключає геополітичний вимір китайських інтересів в Центральній Азії. Звичайно, будь які дії КНР в регіоні спрямовані передусім на отримання конкретної вигоди для себе. Геоекономічне впровадження забезпечує геополітичний вплив. Така позиція визначила політику активної фінансової та економічної експансії в регіоні, що повинно було дати змогу Китаю стати головним інвестором та торговельним партнером центрально-азійських держав і таким чином створити сприятливе для себе міжнародне оточення [9, 8]. Центральна Азія – стратегічний тил для Пекіну, а тому основні принципи та завдання його політики зумовлені цілями щодо збереження лояльності країн регіону та унеможливлення контролю над ними з боку групи наддержав або однієї з них. Для Пекіна важливо отримати підтримку центрально-азійських країн у всіх політичних та економічних ініціативах [11, 9]. Поширеною є також думка, що розвиток Китаєм елементів транспортної інфраструктури регіону в майбутньому має стати фундаментом його широкої взаємодії з європейськими країнами [20, 7].

У будь-якому випадку, стратегія Китаю в Центральній Азії зосереджена на пошуку активів. Збільшуючи іноземні інвестиції, Китай сподівається стабілізувати ключові азійські держави, які мають вирішальне значення для безпеки його північно-західних регіонів. Таким чином, китайська стратегія «Один пояс, один шлях» уможливорює рішення обох завдань: вона передбачає розвиток економіч-

ного співробітництва, водночас, зміцнюючи безпеку і стабільність в Синьцзян-Уйгурському Автономному окрузі [7, 6].

У цьому контексті можна навести позицію американського дослідника Е. Фейгенбаума, який вважає, що ключовим для Китаю є не тільки забезпечення стабільності на кордоні, але і сприяння довгостроковій стабільності самих держав ЦА в інтересах Китаю [6, 11].

Виходячи з проведеного аналізу, китайські пріоритети в Центральній Азії на сучасному етапі побудовані в контексті відповідних концепцій на основі глобальної стратегії, охоплюють широкий спектр завдань, які віддзеркалюють регіональні цілі у рамках загальної цілеспрямованої та послідовної зовнішньої політики КНР і зорієнтовані на масштабне та скоординоване просування довгострокових національних інтересів Китаю, враховуючи комплекс потенційних загроз внутрішній та регіональній безпеці.

Політика КНР в Центральній Азії обумовлена її економічними інтересами, особливо прагненням забезпечити енергетичну безпеку і використання транзитного потенціалу регіону, як фінансово найвигіднішої альтернативи. У той же час вона спрямована на підтримку стабільності і безпеки в Синьцзян-Уйгурському автономному районі. Все це викликало не тільки інтенсифікацію зв'язків із регіоном, але і участь в «Новій великій грі» в Центральній Азії, де стикаються інтереси також Росії, США та інших великих гравців. Успішне досягнення проголошених цілей КНР у рамках співробітництва з країнами ЦА слугуватиме реалізації з боку Китаю стратегічних устремлень в умовах глобальних процесів, конкуренції та суперництва на теренах Євразії та в світу в цілому.

Оскільки економічна участь Китаю в Центральній Азії продовжує розширюватися, його вплив в регіоні неухильно зростає. Сьогодні для КНР стратегічною метою є набуття в перспективі панівних позицій в Центральній Азії, що зумовлено багатоаспектністю його геополітичних, економічних, енергетичних і безпекових пріоритетів у регіоні.

Оскільки глобалізаційні тенденції змінюють світ в бік непередбачуваності і безпрецедентних загроз, перспектива подальших досліджень у напрямку стратегічних інтересів Китаю в Центральній Азії, зокрема, в контексті внутрішніх викликів і зростаючої глобальної нестабільності, є актуальною.

Джерела та література

1. Aminjonov F. Central Asia's Natural Gas: The Pitfalls of Energy Export Diversification. *OSCE Academy*. 2013. № 2. P. 5-10. URL: http://osce-academy.net/upload/Policy_briefs/Policy_Brief_13.pdf
2. Cabestan J. Energy Cooperation Between China and Central Asia In The New Great Game in Central Asia. *European Council on Foreign Relations*. 2018. № 1. P 3-6. URL: <http://www.ecfr.eu/page/-/China>
3. Campbell I., Wheeler T., Attree L., Butler D., Mariani B. China and Conflict-Affected States – Between Principle and Pragmatism. *Saferworld*. 2012. № 3. P. 8–12.
4. Dickey S. Rising China, Sinking Russia. *The Economist*. 2013. № 6. P. 4-6. URL: <https://www.economist.com/asia/2013/09/14/rising-china-sinking-russia>
5. Donovan P. The United States in Central Asia: Going, Going. *The Economist*. 2013. № 5. P. 2-12. URL: <https://www.economist.com/asia/2013/12/05/going-going>
6. Hauff L. V. A Stabilizing Neighbor: The Impact of China's Engagement in Central Asia on Regional Security. *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik*. 2016. Vol. 12. № 4. P. 9-11.
7. Jumadilova G., Amzenova Zh., Serzhnkyzy S. China's interests in central Asia. *Eurasian National University*. 2018. Vol. 6. № 1. P. 1-6.
8. Laruelle M. and Peyrouse S. China as a Neighbour: Central Asian Perspectives and Strategies, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program. *Joint Center affiliated with Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies and the Institute for Security and Development Policy*. 2014. № 6. P. 14.
9. Mariani B. China's role and interests in Central Asia. *Saferworld*. 2013. Vol. 21. №1. P. 6-8.
10. Olcott M. China's Unmatched Influence in Central Asia. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2014. №6. P. 8-9. URL: <http://carnegieendowment.org/2013/09/18/china-s-unmatched-influence-in-central-asia/gnky>
11. Peters A. What is China's Policy Driver in Central Asia? *EurasiaNet*. 2017. № 2. P. 3-12.
12. Peyrouse S., Boonstra J., and Laruelle M. Security and Development Approaches to Central Asia: The US Compared to China and Russia. *Europe-Central Asia Monitoring*. 2012. Vol. 26, № 4. P-12.
13. Rodgers D. Silk Road Economic Belt: Prospects and Policy Recommendations. *China in the World Economy: working papers of international conference (Tsinghua, May 20. 2014) Tsinghua*, 2015. P. 13.
14. Sergei Karganov. New Contours of the New World Order. *Russia in Global Affairs*. 2015. Vol. 3, No. 4. P. 8-23.

15. Julian L. China's Growing Interests in Central Asia. *Stratfor*. 2018. Vol. 5. № 1. P. 1-5. URL: <http://www.stratfor.com/video/chinas-growing-interest-central-asia>.
16. Sulimanov A., Beloglazov A. Geopolitical interests of China in Central Asia. *The Herald of Kazan Federal University. Political studies*. Kazan, 2018. № 1. P. 143-149.
17. Taylor Fravel. Securing China: the PLA's Approach to Frontier Defense. *Conference on PLA affairs: abstracts from international conference*. (Berlin, November 11. 2015.) Berlin, 2015. P. 10-12.
18. Valérie Niquet. China and Central Asia. *China Perspectives*. 2007. № 64. P. 6-16. URL: <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/1045> (connection on 17 February 2020).
19. Wen Jiabao. Towards New Glory of the Silk Road. *China-Eurasia Economic Development Forum: abstracts from speech at international conference* (Urumqi, 2 September 2012). Peking, 2013. P. 3-4.
20. Yu Xichao. China's Rise in Central Asia: Implications for EU Interests. *European Institute for Asian Studies*. 2014. № 1. P. 1-7. URL: http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/EU-Asia-at-a-glance-Yu_Xichao-China-Central-Asia.pdf
21. Zhang Weiwei, Xu Jin. An Observation of Security Cooperation between China and the Central Asian Countries. *International Strategic Studies*. 2015. Vol. 16, № 4. P. 124-137.
22. Zhao Gongcheng. China: Periphery and Strategy. *SIIS Journal*. 2013. Vol. 10, No. 2, P. 24-33.
23. Ван Гуанчжэнь, Журавлева Е. В. Политика «Мягкой силы» России и КНР в отношении стран Центральной Азии. *Вестник Российского университета дружбы народов. Международные отношения*. Москва, 2015. № 1. С. 60-70.
24. Даниленко С., Гальона О. Политико-економічні пріоритети Китаю в центральній Азії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. Київ, 2016. № 1. С. 13.–21.
25. Каукенов А. С. Особенности китайской дипломатии в Центральной Азии: взгляд из Казахстана. *Центральная Азия – Китай: состояние и перспективы сотрудничества: материалы международной конференции* (г. Алматы, 4-5 июня 2014) г. Москва, 2013. С. 83-91.